

Warszawa, 07-07-2025 r.

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Marcin Wiącek

III.7060.717.2024.AI

Pani

Agnieszka Dziemianowicz-Bąk

Minister Rodziny, Pracy

i Polityki Społecznej

ePUAP

Szanowna Pani Minister,

uprzejmie dziękuję za wyjaśnienia przekazane w piśmie z dnia 12 grudnia 2024 r. znak: DUS-II.070.96.2024.MBu, w odpowiedzi na wystąpienie Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 27 listopada 2024 r. w sprawie nowych zasady wypłaty w zbiegu świadczeń emerytalno-rentowych, zwanych rentą wdowią, wprowadzonych na mocy ustawy z dnia 26 lipca 2024 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. z 2024 r. poz. 1243).

Pragnę wskazać, że do Rzecznika Praw Obywatelskich w dalszym ciągu wpływają liczne skargi dotyczące tych regulacji, z których zdecydowana większość dotyczy ograniczenia zakresu podmiotowego wprowadzonych regulacji. Kwestionowane jest rozwiązanie przewidujące, że osoba uprawniona będzie miała prawo do wypłaty tzw. renty wdowiej w przypadku nabycia prawa do renty rodzinnej po zmarłym małżonku nie wcześniej niż 5 lat przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Wprowadzenie tego wymogu oznacza konieczność nabycia prawa do renty rodzinnej w wieku nie wcześniej niż 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn. Utrata małżonka musi zatem nastąpić najwcześniej po ukończeniu 55 lat w przypadku kobiet i 60 lat w przypadku mężczyzn.

Wprowadzone ograniczenie odbiega od ustawowych regulacji dotyczących zasad nabywania prawa do renty rodzinnej. Renta rodzinna jest świadczeniem ubezpieczeniowym, o charakterze majątkowym, które powstaje w razie ziszczenia się ryzyka ubezpieczeniowego w postaci utraty żywiciela rodziny, który przed śmiercią miał ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniał warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń (charakter substytucyjny). Renta rodzinna przysługuje także uprawnionym członkom rodziny osoby, która w chwili śmierci pobierała zasiłek przedemerytalny, świadczenie przedemerytalne lub nauczycielskie świadczenie kompensacyjne, przy czym w takim przypadku przyjmuje się, że osoba zmarła spełniała warunki do uzyskania renty z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. Wiek uprawniający do nabycia prawa do renty rodzinnej w systemie powszechnym i rolniczym zarówno dla wdowy jak i wdowca wynosi 50 lat. Uprawnienie do tego świadczenia w niższym wieku można nabyć również w związku z wystąpieniem niezdolności do pracy czy sprawowaniem opieki na dziećmi (por. w tym zakresie art. 70 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych Dz. U. z 2024 r. poz. 1631 ze zm.).

Biorąc pod uwagę ustawowe warunki nabywania prawa do renty rodzinnej oraz regulacje dotyczące nowych zasad wypłaty świadczeń w zbiegu, zwanych rentą wdowią, nie każdy wdowiec lub wdowa uprawniony do renty rodzinnej jest adresatem nowych zasad wypłaty świadczeń w zbiegu. Wyłączone zostały osoby owdowiałe wcześniej.

W ocenie Ministerstwa wprowadzone rozwiązania wynikają z konieczności skierowania wsparcia w postaci renty wdowiej do osób najbardziej potrzebujących, które śmierć małżonka odczuły w sposób dotkliwy finansowo, a ze względu na swój wiek nie miały już możliwości samodzielnie poprawić swojej sytuacji bytowej.

Określona w art. 32 ust. 1 Konstytucji zasada równości polega na równym traktowaniu wszystkich podmiotów (adresatów norm prawnych) charakteryzujących się jednakową cechą wspólną, bez zróżnicowań dyskryminujących i faworyzujących. W świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego dopuszczalne – a niekiedy konieczne – jest natomiast odmienne traktowanie przez prawo różnych podmiotów, które owej cechy wspólnej nie mają (zob.m.in. wyroki TK z: 12 kwietnia 2011 r., sygn. SK 62/08, OTK ZU nr 3/A/2011, poz. 22; z 19 kwietnia 2012 r., P 41/11, OTK-A 2012, nr 4, poz. 41; 4 czerwca 2013 r., sygn. SK 49/12, OTK ZU nr 5/A/2013, poz. 56). Zgodnie z ustalonym orzecznictwem wszelkie odstępstwa od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych muszą zawsze znajdować podstawę w odpowiednio przekonujących

argumentach. Argumenty te muszą, po pierwsze, mieć charakter relewantny, a więc pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma oraz służyć realizacji tego celu i treści. Innymi słowy wprowadzone zróżnicowania muszą mieć charakter racjonalnie uzasadniony. Po drugie, mieć charakter proporcjonalny, a więc waga interesu, któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego potraktowania podmiotów podobnych. Po trzecie, pozostawać w odpowiednim związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

Wyłączenie możliwości nabycia prawa do nowych zasad wypłaty świadczeń w zbiegu dla osób uprawnionych do renty rodzinnej, które utraciły małżonka za wcześnie, w ocenie skarżących, stanowi naruszenie zasady równości określonej w 32 ust. 1 Konstytucji RP. Przyjęte kryterium wieku, w którym nastąpiła utrata małżonka cechuje się arbitralnością, brakiem relewantności i proporcjonalności. Renta wdowia nie jest w istocie adresowana do osób najbardziej potrzebujących, tylko tych, które utraciły małżonka w odpowiednim, ustawowo określonym czasie. Podczas gdy o nabyciu uprawnień do nowych zasad wypłaty świadczeń w zbiegu winny decydować uprawnienia do renty rodzinnej wdowy lub wdowca. Tym bardziej, że możliwość wypłaty renty wdowiej następuje dopiero po osiągnięciu ustawowego wieku emerytalnego (60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn).

W tym miejscu można się posłużyć przykładem: Dwie wdowy w wieku 73 lat (urodzone w 1952 r.), obie mają ustalone prawo do emerytury oraz do renty rodzinnej. W przypadku pierwszej wdowy emerytura wynosi 1878,91 zł, z kolei renta rodzinna wynosi 3900 zł. Zainteresowana pobiera rentę rodzinną jako świadczenie korzystniejsze. W przypadku drugiej wdowy emerytura również ustalona jest w kwocie najniższej emerytury i wynosi 1878,91 zł, natomiast renta rodzinna wynosi 1950 zł. Również w tym przypadku Zainteresowana pobiera rentę rodzinną jako świadczenie korzystniejsze. Mąż pierwszej z wdów zmarł w 2007 r. kiedy Zainteresowana miała ukończone 55 lat. Natomiast mąż drugiej z wdów zmarł rok wcześniej w 2006 r., kiedy Zainteresowana miała ukończone 54 lat i 6 miesięcy. Pierwsza z wdów spełnia warunki do wypłaty tzw. renty wdowiej, czyli całej renty rodzinnej (3900 zł) oraz 15%, a następnie (od 1 stycznia 2027 r.) 25% swojej emerytury. Natomiast druga wdowa tych warunków nie spełnia, gdyż zbyt szybko owdowiała i nadal będzie pobierać jedynie rentę rodzinną w wysokości 1950 zł.

Mając na uwadze powyższe, działając na podstawie art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264 ze zm.) uprzejmie proszę Panią Minister o zajęcie stanowiska w sprawie.

Z poważaniem

Marcin Wiącek

Rzecznik Praw Obywatelskich

/-wydano i podpisano elektronicznie/